

Univerzitet u Banjaluci, Fakultet političkih nauka, Banja Luka,
Republika Srpska

UDK 316.774:654.19(497.6)
32.019.5:654.19(497.6)

RADIO REPUBLIKE SRPSKE, DRUŠTVENA ULOGA - TRENDovi, DILEME, IZAZOVI

Sažetak: *Program javne radio-stanice trebalo bi da odgovara najširim potrebama društva, odnosno njegovih slušalaca. Struktura programa trebalo bi da, programskim sadržajima, zadovoljava zahtjeve najvećeg broja društvenih grupa i pojedinaca. Značajna društvena uloga trendova, dilema i izazova javnog servisa neosporna je, ali različiti segmenti programa nisu najčešće dovoljno zastupljeni u ponuđenoj shemi. Uticaj sadržaja prenesenog govornim putem često je snažniji nego uticaj sadržaja prenesenog pisanim putem. Na budućnost javnog servisa uticaj ima i tehnologija i „društvo“, odnosno slušaoci, koji na prijemniku traže određeni programski sadržaj. Ključne prednosti elektronskih medija, u odnosu na štampane, obično se odnose na informativne programe koji su brži, dostupniji u svako doba, na svakom mjestu. U tom smislu radio nema premca, posebno kada je u stanju da, osim činjenica, ponudi i ostvari utisak prisustva ili učešća u događaju (živi prenos). U programima bi trebalo da se sve više prepliću dokumentarni, informativni, obrazovno vaspitni, dramsko-umjetnički, muzički i zabavni elementi. Zato javni RTV servis treba da bude servis koji zadovoljava komunikacione potrebe svih građana i koji je istovremeno pod njihovom kontrolom.*

Ključne riječi: *radio, mediji, slušaoci, društvena uloga, programski sadržaji*

Uvodna razmatranja

Kvantitativni razvoj radija u Republici Srpskoj nije bio praćen kvalitativnim promjenama radija. Naprotiv, usitnjavanje, materijalno i kadrovsko siromaštvo i činjenica da je, početkom devedesetih godina XX vijeka, u Republici Srpskoj, skoro svako mogao da osnuje radio stanicu, za posljedicu su imali situaciju u kojoj radio zaostaje za onim što u razvijenim sredinama

podrazumijeva ovaj medij u XXI vijeku. Manje je objektivnih, a više subjektivnih razloga za to. Radio Republike Srpske, između ostalog, ima zadatak da signalom pokriva čitavu teritoriju Republike Srpske djelujući u skladu sa ustavnim i pravnim poretom ovog entiteta. Osim te zakonske, uloga radija je i ekonomska, obrazovna, socijalna, jednom riječi - društvena... Svaka promjena ustavne strukture BiH, uticala je na položaj, mogućnosti i sudbinu Radija Republike Srpske.

Kao javni medij, Radio Republike Srpske ima zadatak da različitim programima zadovolji interese javnosti, poštujući profesionalne standarde, uređivačke principe i pravila Regulatorne agencije za komunikacije (RAK-a). U okviru Javnog RTV sistema, Radio Republike Srpske ima dvostruku ulogu. On najprije razvija svoju, osnovnu komparativnu prednost (brzina informisanja, prilagodljivost različitim situacijama, dostupnost svakome). Radio Republike Srpske, znači, djeluje i kao dio funkcionalne medijske cjeline i kao samostalna cjelina. Društvene vrijednosti koje program radija promovise, dijelom su regulisane zakonskim normama (Zakon o RTRS, Zakon o JRTV sistemu BiH), a dijelom međunarodnim pravom, dok dijelom proizilaze i iz sfere civilnog društva. Od uređivačke sposobnosti zavisi kako će se uskladiti svi ti različiti interesi i vrijednosti. Kao javni medij, radio funkcionise u složenom procesu dvosmjerne komunikacije od medija ka javnosti i nazad (feedback). Određeni predstavnici društva imaju zakonsko i demokratsko pravo da utiču na program u raznim oblicima (sugestije, primjedbe, usvajanje programske sheme, javne rasprave, kritike, prilagođavanje emisija određenim grupama slušalaca, aktivno učešće u programu-uključivanje...). Uticaj medija na javnost i uticaj javnosti na medije nameću novu praksu u analizi i ocjeni programa, kao i u vrsti i kvalitetu emisija, žanrova, programskih blokova. Radio Republike Srpske dva puta godišnje provodi anketiranje slušalaca s ciljem da sazna koje programske sadržaje bi željeli da slušaju u programu. Programski sadržaji Radija RS nastoje se kreirati kako bi bile zadovoljene komunikacione potrebe svih građana.

Radio Republike Srpske zamišljena je kao kompaktna i programski elastična cjelina koja može da se mijenja u tom procesu i da se prilagođava novim situacijama. Radio-televizija Republike Srpske jedan je od tri ravnopravna servisa u okviru Javnog RTV sistema BiH, čija je funkcija da informise o dešavanjima prije svega u Republici Srpskoj, plasirajući u svojim programima sve relevantne informacije koje interesuju građane. Stanovništvo Republike Srpske, koje plaćanjem RTV takse finansira i Radio RS, moralo bi da ima veću ulogu u stvaranju programa. Program radija trebalo bi da bude tako uređen da

podstiče konkurenciju u stvaranju što kvalitetnijih a ne što većeg broja emisija. U realnosti, program se kreira kao da je osnovni motiv kvantitet, a ne kvalitet. Stoga se može konstatovati da kvantitativni razvoj radija u RS nije bio praćen očekivanim kvalitativnim promjenama.

Radio, kao javni servis, podrazumijeva stvaranje i emitovanje raznovrsnih i izbalansiranih programa. Imperativ je da bi radio programi morali da zadovoljavaju visoke profesionalne etičke standarde, kao i očekivane standarde kvaliteta zastupljenih medijskih sadržaja. Očekuje se da zaposleni u javnom emiteru proizvode programe u skladu sa najvišim profesionalnim kriterijumima. Na njima je da štite slobodu medija i da ostvaruju pravo na komentarisanje i kritiku. Njihova lična opredjeljenja ili pripadnost pojedinim društvenim grupama ne bi trebalo da utiču na njihovu objektivnost u izvještavanju. To znači da bi urednici i urednička tijela trebalo da poštuju stvaralačke i umjetničke slobode novinara i autora. Uređivačka politika u radio programu javnog emitera, odnosno urednici, novinari i autori, trebalo bi da budu nezavisni od interesa političkih stranaka, političke vlasti i njenih nosilaca, kao i drugih centara moći. Programi javnog servisa Republike Srpske treba da se zasnivaju na demokratskim načelima koja predstavljaju sve dijelove društva. „Što je jedno društvo jednostavnije (mali broj delova) to su i mogući odnosi među njima umanjeni. I suprotno, što je društvo razvijenije, ono je i složenije i po broju delova i odnosa koji među njima mogu da nastanu“.¹

U Radiju Republike Srpske zaposleno je trenutno više od 60 ljudi. Evidentno je da je broj zaposlenih u odnosu na druge radio-stanice prevelik, posebno u poređenju sa privatnim radio-stanicama, ali broj zaposlenih je manji u odnosu na druge javne servise. „Novinarstvo je jedno od zanimanja u kojem ima najviše zabrinutih i nezadovoljnih ljudi, pobunjenih ili cinično pomirenih sa sudbinom, zanimanje u kojem se među svima (naravno, posebno među onim podređenima) osećaju bes, mučnina i obeshrabrenost pred stvarnošću posla koji i dalje nastavlja da se živi i koji je i dalje na ceni kao „posao koji nije kao svi drugi.“² Vlasnici privatnih radio-stanica nisu prisiljeni da poštuju visoke uređivačke i zakonske kriterijume kao Radio RS. Oni mogu, po vlastitoj volji, redukovati obim i kvalitet programa. Broj angažovanih ljudi u Radiju RS, ipak, djeluje nesrazmjerno u odnosu na obim i kvalitet programa koji ovaj medij proizvodi i emituje. Kroz program i uređivačku politiku Radija RS sučeljavaju se i prožimaju mnogobrojni interesi, principi i faktori. Neophodno je

---

1 Čupić Č., *Politika i zlo*, Čigoja, Beograd 2001, str. 15.

2 Burdije P., *Narcisovo ogledalo*, Clio, Beograd 2000, str. 55.

---

identifikovati i analizirati dobre, osrednje i loše programske sadržaje, kao i profilisati programe - sadržajno, kadrovski, strukturalno, po načinu vođenja, organizaciji, funkcionisanju - što će omogućiti da se ukupna produkcija definiše ukazujući na najbitnije elemente programske, kadrovske i tehničke problematike. *Prema dokumentima o funkcionisanju radija i ostvarivanju programskih načela, novinari i urednici javnog emitera trebalo bi da poštuju sljedeće profesionalne standarde: tačnost (podataka), nepristrasnost (medijskih poslanika), nezavisnost (medij), pravičnost (svih aktera medijske komunikacije), različitost (poštovanje prava na nju), pravo na odgovor (u skladu sa zakonskim odredbama), pristojnost i uljudnost (u ophođenju sa sago-vornicima, slušaocima, među sobom)...³*

Radio Republike Srpske - društvena uloga

Funkcija medija je da prenesu šta se zbiva u društvu uopšte, šta se zbiva u užoj i široj sredini, kakav je čiji uticaj, kako se raspodjeljuje moć i slično. Funkcija javnog RTV servisa Republike Srpske je da zadovoljava komunikacione potrebe najvećeg broja društvenih grupa i pojedinaca. Jedna od najizraženijih funkcija medija je da prenesu šta se dešava i zbiva u politici. Mediji su toj funkciji mnogo više posvećeni nego obrazovnoj, kulturnoj, zabavnoj funkciji. U svim medijima najviše su zastupljeni sadržaji koji govore o politici, političkim zbivanjima, političkim vođama i političkim debatama. U Republici Srpskoj, a i u BiH, funkciju javnog servisa u dobroj mjeri nisu shvatili ili je nisu dobro razumjeli, kako društvene grupe i pojedinci tako i predstavnici centara moći. Život savremenih društava je nemoguć bez medija, a to što se mediji "izvlače" ispod kontrole društva krivo je samo društvo, koje postaje nezainteresovano za tu vrstu kontrole.

Javni servis Republike Srpske ima zakonsku obavezu da pokriva signalom teritoriju Republike Srpske djelujući u skladu sa ustavnim i pravnim poretom ovog entiteta. Uloga javnog servisa Republike Srpske je i informativna, obrazovna, zabavna, kreirana u cilju zadovoljavanja komunikacijskih potreba svih građana. Svaka promjena ustavne strukture BiH, uticaće na položaj, mogućnosti i sudbinu Javnog servisa Republike Srpske. Zadatak Javnog servisa je da različitim programima zadovolji interese javnosti, poštujući profesionalne standarde, uređivačke principe i pravila Regulatorne agencije za komunikacije (RAK). Javni servis Republike Srpske zamišljen je kao cjelina koja može da se mijenja u procesu i da se prilagođava

---

³ <http://rtrs.tv/rtrs/principi.php>– http://rtrs.tv/rtrs/zakon_pbs.php (očitano 22. decembra 2010. godine)

novim situacijama, ne dovodeći u pitanje uređivačke principe i profesionalne standarde.

Radio-televizija Republike Srpske (RT RS) jedan je od tri ravnopravna servisa u okviru Javnog RTV sistema BiH, čija je funkcija da informiše o dešavanjima prije svega u Republici Srpskoj, plasirajući u svojim programima sve relevantne informacije koje interesuju građane. Gledajući ili slušajući programske sadržaje stiče se utisak da se program kreira kao da je osnovni motiv kvantitet, a ne kvalitet. Stoga se može konstatovati da kvantitativni razvoj RT RS nije bio praćen očekivanim kvalitativnim promjenama. Javni servis podrazumijeva stvaranje i emitovanje raznovrsnih i izbalansiranih programa. U situaciji kada je za mnoge građane televizijski ekran, radio-program ili određeni štampani medij (dnevni list, časopis) jedini izvor informacija, uticaj javnih glasila nije ni najmanje zanemarljiv. I dalje je prisutno mišljenje da nešto jeste tako samo zato jer je to pisalo u novinama ili se emitovalo na radiju ili na televiziji. U Republici Srpskoj rasprostranjeno je shvatanje da sada nije vrijeme za kritiku, da je stanje ozbiljno, pa zašto ljudima zagorčavati život prebiranjem po teškoćama, to će koristiti neprijatelju, itd. Koje su mogućnosti za prodor novih ideja ako nema kritike prakse? Hoće li problemi nestati sami po sebi samo zahvaljujući činjenici da smo od njih okrenuli glavu, ili ih prekrili velom samozavaravanja? Može li se, i smije li se, oštريا kritička riječ na račun pojave ili pojedinca odmah kvalifikovati kao atak na sistem i temelje ovog društva? Kako onda vjerovati i onome pozitivnom što se govori u sredstvima javnog informisanja? „Ako neko ne sme da kudi onda ni pohvala koja potiče od njega nema vrednosti.“⁴ Neminovno je ukazati i na probleme razvoja i preobražaja RT RS, kao i istaći sadašnju važnost i funkciju medijskog modela u složenoj društveno-istorijskoj situaciji. Republici Srpskoj, kao specifičnoj sredini, formiranoj u novijoj istoriji poslije raspada bivše Jugoslavije, većina medija, pa i javni servis, teže da prenesu šta se dešava u sferi politike. Javni servis je svoju informativnu funkciju prekomjerno posvetio politici, što upućuje na konstataciju o jednostranosti, a zapostavljeni su obrazovni i zabavni sadržaji. Slušalac radija, za razliku od čitaoca novina, ne mora da posjeduje ni elementarnu pismenost, tako da je društvena uloga RT RS dominantna. Od ukupnog broja stanovnika BiH, 10 odsto su nepismeni.⁵ Jedna od osnovnih uloga Javnog servisa je suočeljavanje javnih mišljenja a tako treba da bude i kada govorimo o RT RS.

---

4 Tadić S., *Snaga i nemoć javne riječi*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 2002, str. 40.

5 www.rzs.rs.ba (očitano 25. decembra 2010. godine)

Emiteri Javnog radio-televizijskog sistema u Bosni i Hercegovini (BHRT, RTRS i RTVFBiH)⁶ svojim programima uglavnom služe javnosti - društvu. Za svoj rad i ukupno medijsko djelovanje oni su odgovorni javnosti. Činjenica da stanovništvo plaća RTV taksu, iz koje se dijelom finansira funkcionisanje Javnog RTV sistema BiH, potencira uzajamnost djelovanja i međusobnog uvažavanja BiH društva i javnih emitera. Načela javnih emitera zasnovana su na opštim, profesionalnim standardima, propisima i pravilima Regulatorne agencije za komunikacije, Zakonu o osnovama Javnog RTV sistema i na istovrsnim entitetskim zakonima. „Javni emiteri dužni su obezbijediti raznovrsne i izbalansirane radijske i televizijske programe koji moraju zadovoljavati visoke etičke standarde i standarde kvaliteta medijskih žanrova u kojima se oni iskazuju”⁷ čime se mediji u RS ne mogu pohvaliti. Akcenat u istraživanju je na određenim temama, kao što su informativna, obrazovna i zabavna uloga javnog servisa, dobijanje i širenje informacija, razvoj mreža i posredne zabave. „Na medije mora da se gleda kao na sistem, koji se stalno menja i u kojem različiti elementi imaju veće ili manje uloge.”⁸ U programima javnog servisa treba da budu zastupljena uređivačka nezavisnost i autonomija, ali i informativni, obrazovni, kulturno-zabavni, sportski, dokumentarni sadržaji.

Osnovna zamisao autora ovog rada je pokušaj sagledavanja značaja i uloge javnog servisa u društveno-istorijskoj realnosti BiH i RS, kao i trendove, dileme i izazove koji se javljaju. Potrebno je takođe, odrediti ulogu javnog RTV servisa Republike Srpske sa naglaskom na izazove koji se nameću pred javnim servisom u vremenu trendova, dilema i izazova, kao i sve veće dominacije komercijalno profitnih elektronskih medija. RT RS već nekoliko godina gradi medijski identitet prema potrebama najšire publike, nastojeći da se prilagodi svjetskim standardima u oblasti informisanja građana. Praktikuje se opredjeljivanje ciljnih društvenih grupa za programske projekte (emisije, blokove). Razumije se da bi pripreme i rezultati trebali da računaju i na širu publiku u odnosu na onu kojoj je izričito namijenjena određena emisija. Kada se, na primjer, objavljuju određeni informativni sadržaji, igrani programi, edukativni segmenti itd. koji su, u osnovi, usmjereni prema djeci iz osnovne škole, procjenjuje se i zna da su njihovi recipijenti i roditelji, učitelji, stručnjaci i kategorije

---

6 Radio-televizija BiH (BHRT) je javni radio-televizijski servis koji sa radijskim (BHR1) i televizijskim kanalom (BHT1) djeluje na državnom nivou i pokriva cijelo područje BiH. Javni radio-televizijski sistem u Bosni i Hercegovini, osim BHRT čine i Radio-televizija Republike Srpske (RTRS) i Radio-televizija Federacije Bosne i Hercegovine (RTVFBiH).

7 http://rtrs.tv/rtrs/zakon_pbs.php (očitano 22. decembra 2010. godine)

8 Brigs A., Berk P., *Društvena istorija medija*, Clio, Beograd 2006, str. 13.

---

odraslih, kao što su studenti, srednjoškolci... Ovaj, uslovno rečeno, drugi krug primalaca, najvjerojatnije prepoznaje svoje interese i svoje interesovanje i zbog toga se izlaže medijskom zračenju. Bitno određenje programskih ostvarenja treba da bude analitički pristup u tretiranju problematika vezanih za određene grupe slušalaca: njihova dnevna i dugoročna pitanja, problemi i preokupacije, ideje i želje, težnje i potrebe, koji se elaboriraju sa društvenog, pravnog, psihološkog, etičkog i estetskog ugla, a u samim programima se praktikuju informativna, obrazovna, savjetodavna, pragmatična komponenta. Emisije bi se emitovale u strogo utvrđenom terminu i shemi. Praktičan je korak da se tema i sagovornici blagovremeno najavljuju ili preko radijskog programa ili putem štampanih medija kako bi slušaoci planirali svoje vrijeme uz radio. Opšte je prihvaćen stav da su promjene u medijima imale bitne društvene i kulturne posljedice. Veće je pitanje kakve su prirode i obima te posljedice. Da li su primarno političke ili psihološke? Posmatrano iz ugla politike, da li su išle u prilog demokratiji ili diktaturi? „Era radija“ nije bila samo era Ruzvelta i Čerčila, nego i era Hitlera, Musolinija i Staljina.⁹ „Gledano iz ugla socijalne psihologije, da li čitanje, slušanje ili gledanje podstiču empatiju prema drugima ili povlačenje u sopstveni svet?“¹⁰ Nije riješena dilema da li radio i TV uništavaju zajednice ili stvaraju nove vrste zajednica, u kojima je prostorna blizina manje važna. Da li pismenost ili slika-zvuk imaju manje ili više uticaja u nekom društvu, ili se ona mijenja u zavisnosti od ukupnog kulturnog okruženja?

Radio Republike Srpske trendovi, dileme i izazovi

Program javnog servisa danas je dostupan svima, ali društvo ne posvećuje dovoljno pažnje programskim sadržajima kao savezniku u različitim aktivnostima. Rad treba da doprinese boljem razumijevanju i osvjetljenju medijske i društvene uloge Javnog servisa u jednoj istorijsko-društvenoj i medijskoj situaciji. Trendovi, dileme i izazovi nisu dovoljno jasni društvu. Ovim radom trebalo bi da bude proširen ukupan teorijski opus koji postoji u literaturi, a osvetljenje problema trebalo bi da pomogne da se njene teorijske funkcije, utvrđene u interesu demokratizacije javne sfere pojasne. „Bez slobodnog protoka informacija građani ne mogu biti adekvatno informisani, a bez pristupa javnim diskusijama, forumima i debatama oni su isključeni iz dijaloga

---

9 “Rat rečima vodio se između 1939. i 1945, a u demokratskim, kao i u totalitarnim režimima, mikrofon je postao snažno oružje... Na prvoj nacističkoj radio-izložbi 1933. godine Jozef Gebels (1897-1945), koji se tada bavio uništavanjem nezavisnosti štampe, snažno je istakao da će radio u XX veku predstavljati ono što je štampa u XIX veku”. (Ibid., 296.)

10 Ibid, str. 21.

koji čini samu suštinu participativne demokratije.¹¹ Elektronski mediji, radio i TV, jedan su od kreatora mnjenja o različitim pitanjima. Oni su i značajna sredstva uticaja na vlast čiji predstavnici imaju moć u odlučivanju. I pored uvida u zakonsku regulativu koja uređuje program i sadržaj Radija RS, bilo je izazovno istraživati kako slušaoci komentarišu program i zašto ga ne slušaju. Istraživanje društvene uloge, trendova, dilema i izazova Radija Republike Srpske kao Javnog servisa opravdano je ukoliko se zna da ne postoji niti jedan naučno istraživački rad o ovoj temi u Republici Srpskoj, a ni u BiH. „Osnovni zadatak i obaveza RT RS je da, plasmanom raznovrsnih i vjerodostojnih informacija, istinito informiše javnost o političkim, privrednim, socijalnim, zdravstvenim, kulturnim, obrazovnim, naučnim, vjerskim, ekološkim, sportskim i drugim događajima.“¹² Programski sadržaji RT RS trebalo bi da podstiču demokratske društvene procese, da osiguravaju odgovarajuću zastupljenost nepristrasnih vijesti i programa o aktuelnim dešavanjima, u udarno i u drugo vrijeme, informativnog, kulturno-umjetničkog, obrazovnog programa, kao i da programi najvišeg kvaliteta budu dostupni javnosti Republike Srpske. Ključni kvaliteti radio novinarstva su: tačnost, nepristrasnost, pošten pristup, uravnoteženost, jasnoća, stručnost, brzina, zakonitost, senzitivnost i efikasnost. Objedinjeni i primijenjeni u programu, oni obezbjeđuju autoritativan servis kojem slušaoci/gledaoci mogu vjerovati. Široka publika nedovoljno zna šta su mediji, koji je njihov značaj, šta znači globalizacija medija... Mediji, prije svega javni servis, trebalo bi da prenose informacije ali bi trebalo da posreduju i znanje i edukaciju. Evidentna je činjenica da se u RS još uvijek ne proučava medijska etika, kao dio etike uopšte, kako bi se lakše procjenjivalo šta je etičko novinarstvo, a šta nije. Kada u jednoj sredini sve to nije razvijeno i kada ne postoji, logičan slijed je da nema dovoljno ni istraživanja njihove primjene. Javni servis će, međutim, postojati i u budućim vremenima: kakva će biti njegova društvena uloga? Naučna opravdanost proizilazi i iz nedovoljno istraženih trendova, dilema i izazova radija kao javnog servisa. Nije u potpunosti jasno da li je profit jedini razlog zbog kojeg elektronski mediji proizvode „lake“, a zanemaruju obrazovne i zabavne programske sadržaje. Značaj istraživanja predložene teme nije samo u tome što će se ono baviti jednom temom od naučnog, akademskog i užeg stručnog interesa. Ono može da ima širi društveni i praktični značaj, da olakša razumijevanje društvene uloge masovnih elektronskih medija, odnosno Javnog servisa RS. Programski sadržaji Javnog servisa RS trebalo bi da podstiču demokratske, društvene procese, da osiguravaju

---

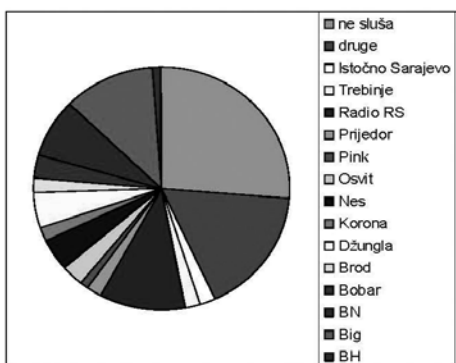
11 Kelner D., *Medijska kultura*, Clio, Beograd 2004, str. 556.

12 http://rtrs.tv/rtrs/zakon_pbs.php (očitano 22. decembra 2010. godine)

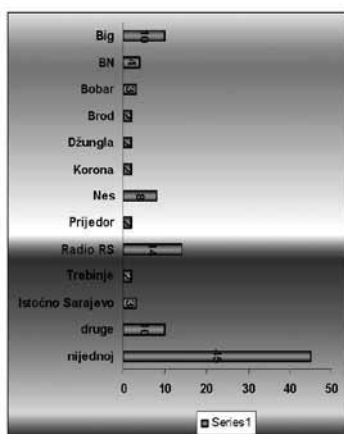

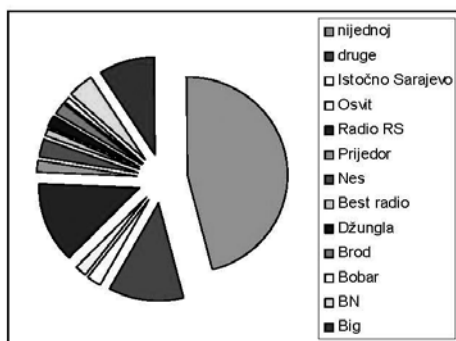
odgovarajuću zastupljenost nepristrasnih vijesti i programa o aktuelnim dešavanjima, informativnog, obrazovnog, zabavnog programa, kao i da programi najvišeg kvaliteta budu dostupni javnosti Republike Srpske.

Koju radio-stanicu najviše slušate?

Kojoj radio-stanici najviše vjerujete?

Vijesti slušate na sljedećoj radio-stanici

Zaključak

Elektronski mediji u BiH žive danas dva života – jedan virtualni, a drugi stvarni. Prvi, idealni, ustoličen je od strane međunarodne zajednice. Drugi, realističniji, sumorna je slika novinarske profesije na početku XXI vijeka u BiH, kojom dominira neprofesionalizam, nedostatak novca, neznanje, arogancija i potkupljivost. Bosna i Hercegovina i Republika Srpska se, zahvaljujući isključivo međunarodnoj zajednici, svrstavaju u rijetke zemlje koje se mogu dičiti izuzetno dobrom legislativom u domenu medija, regulacijom pa čak i osnovama medijske samoregulacije. Generalno gledajući, neprofesionalizam u BiH-RS medijima se najčešće ogleda u neznanju i neškolovanosti, neistinitom izvještavanju, u neodvajanju činjenica od ličnog mišljenja, u prenošenju neprovjerenih informacija zasnovanih na pretpostavkama ili hipotezama, u narušavanju ljudskih prava i nepoštovanju žrtve, te kao najopasnije, u namjernom iznošenju neistina i uvredljivih riječi u cilju poniženja projektovanih „neprijatelja“. Postaje sve jasnije da medijska kultura istovremeno nudi i ono najgore i ono najbolje, pokazujući sve veću sklonost ka osrednjem i vulgarnom. Ona miješa demokratiju sa konsenzusom, a u strahu da neće uspjeti da se dopadne, pokušava da udovolji svima. Ne rizikuju li tako mediji da uguše slobodu misli, za koju su se upravo sami najglasnije zalagali. „U tom slučaju mediji su prosto oruđa prividne demokratije, jedne iluzije, običnog spektakla.“¹³

Događanja u prvoj polovini posljednje decenije XX vijeka, kao i promjena društveno-političkog uređenja, pojava višepartijskog sistema i izbijanje ratnih sukoba doveli su do podjele medijskog prostora u BiH na tri dijela (srpski, hrvatski i bošnjački). Mediji sa ovih prostora, tokom ratnih dešavanja, bili su u službi jednostrane propagande i pod izuzetno velikim pritiscima i cenzurama. Još za vrijeme trajanja ratnih dešavanja na području BiH, tamo gdje su uslovi dozvoljavali počelo je osnivanje lokalnih radio-stanica, a nakon završetka rata radio-stanice, i privatne i javne, počele su nicati ogromnom brzinom. U zakonski neuređenom medijskom, kao i u svakom drugom prostoru u periodu od 1996. do 1998. godine na području RS evidentirano je stotinjak radio-stanica, a na području BiH oko 240. Radio RS trebalo bi da bude prepoznatljiva, cijenjena i slušana po svojim programskim sadržajima. Teško je to bilo postići prije i sigurno da je još teže održati se u eteru preplavljenom signalima brojnih novih radio-TV stanica, jer opstanak se smiješi samo najboljima. U analizi savremenog novinarstva, trendova, dilema i izazova Radija Republike Srpske kao Javnog servisa,

---

13 Bal F., *Moć medija*, Clio, Beograd 1997, str. 14.

opšti zaključak je da koncepcija ovog medija nije prilagođena, odnosno da je nedovoljno sadržaja za mlade generacije. To je možda i osnovni razlog zbog kojeg oni samo povremeno slušaju i gledaju program ovog medija. A možda na to utiče i činjenica da je na području Republike Srpske, prema posljednjim podacima Regulatorne agencije za komunikacije, broj radio-stanica koje su dobile dozvolu za emitovanje programa 59, od čega su kao privatne radio-stanice registrovane 44, a kao javne samo 15. Ne smije se zanemariti ni to da samo na području Banjaluke postoji 15 komercijalnih radio-stanica koje svojim slušaocima nude informativne, kulturno-zabavne, kontakt-emisije, nagradne igre, program za mlade ali i starije, vijesti i drugo. Zahtjevi publike su, po prirodi, prilično niski jer je nenaviknuta ili već zaboravila na produkciju koja se može smatrati visoko profesionalnom, i samim tim prilično skromna u svojim prohtjevima. Potrebno je da bude dovoljno zabavnog sadržaja i što manje politike i „ozbiljnih“ tema u programu i „mirna Bosna“. U medijima, kao i u društvenom životu Republike Srpske i BiH, predstoji period suštinske transformacije i uvažavanja barem osnova kulture dijaloga. Mediji su navikli čvrsto vezivati svoju uređivačku politiku uz određene finansijske i (ili) političke centre moći. Najintrigantnije u svemu je što će uloga koju su nezavisni mediji imali u turbulentnim godinama, sada biti namijenjena onima koji su nekada stajali sa druge strane linije nezavisnosti – javnim RTV sistemima, kojima je zakonom propisana umjerenost, briga i za nacionalne manjine, alternativnu scenu, marginalne grupe, edukaciju i slično.

Oni mediji sa jasnim političkim *backgroundom* – bilo desne, lijeve, ili provenijencije centra – nisu naravno nepoznanica ni za visoko razvijene zemlje. No, dok se u sređenim društvima narodnjački ili pak socijaldemokratski mediji u pravilu pridržavaju visokoprofesionalnih normi i etike, mediji u RS i BiH su gluvi za mišljenja koja ne žele čuti, činjenice koje ne odgovaraju njihovim političkim gazdama ili ih, što je pogubnije, iskrivljuju i fabrikuju u njihovu korist. Sigurno je da profesionalizaciju bosansko-hercegovačkih medija neće moći izdejtvoovati ni donatori, ni nespremno i osiromašeno tržište, a najmanje politički autoriteti. Taj posao moraće uraditi sami novinari, za što će im biti neophodno novo znanje, upornost i rad, ali i mnogo vremena.

Potrebno je organizovati program kao kompaktnu i ujedno elastičnu cjelinu koja može da se mijenja u procesu i prilagođava novonastalim situacijama ne dovodeći u pitanje uređivačke principe i profesionalne standarde. Kada je programska shema čvrsta, nepromjenljiva (stalno isti termini, stalno iste emisije, isti urednici i novinari) i kada postoji medijski monopol, ovaj

sistem se može intenzivnije primijeniti. Neophodno je da se novinari specijalizuju za određene žanrove ili da budu „svaštari“. U radio-stanicama sa velikim brojem radnika (državni/javni radio) specijalizacija po žanrovima je logična činjenica. U malim radio-stanicama (komercijalnim i lokalnim) „svaštarenje“ je logična posljedica. Radio RS je regionalni (entitetski) mediji sa težnjom da postane Javni servis i logično je kombinovanje oba pristupa. Npr. novinari u obrazovnom, dokumentarnom, naučnom programu, su specijalisti za svoje žanrove. Međutim, osim specijalističkog znanja, oni bi trebalo da imaju i znanje da se mogu uključiti u dnevni ili informativni program. Neophodno je fokusiranje na visokoobrazovane kadrove koji imaju više elastičnosti i mogućnosti za različite žanrove, a da su istovremeno i specijalisti za određene oblasti, kao i da programi, osim zakonskih normi, ispunjavaju i načelo javnog servisa da informiše, obrazuje i zabavi. Kako to postići? Svi zaposleni moraju biti veliki tim, koji se sastoji od manjih timova, pa još manjih, sve do pojedinca. Profesionalni međuljudski odnosi, timski rad, rasprave, razgovori, učenje u hodu i upućenost jednih na druge osnova je za dobar rezultat. Struktura zaposlenih je bitno pitanje, posebno u elementima: dobnim, polnim, stručnim, nacionalnim, itd... Izbalansiranost strukture pokazala se kao dobra osnova za rad i nepotrebno je opterećivanje pitanjima žena, muškaraca, mladih, starih, jer Radiju RS su potrebni i mladi (talenti, svježije ideje, kreativnost, sposobnost,) ali i stari i srednjih godina (iskustvo, znanje, specijalizacija). Kadrovska problematika u cjelini treba da bude prioritet u daljem funkcionisanju Radija RS.

Programske sadržaje Radija RS neophodno je analizirati, potom identifikovati dobre, osrednje i loše sadržaje, kao i uraditi plan unapređenja programa. Analiza programa treba da obuhvati sljedeće elemente: iskorištenost i organizacija kadra; ispunjavanje profesionalnih standarda i izbalansiranost sadržaja; ostvarivanje demokratskih standarda i interesa javnosti; da li je program slušan i koliko. Analiza mora imati kriterijume po kojima će se analizirati program u cjelini, žanrovi, emisije, i kao polazište objektivna mjerila. Organizaciju programa je nužno izvoditi iz funkcije, a ne funkciju uklapati i uguravati u organizaciju koja vremenom postaje sama sebi svrha. U tom cilju postojeću organizaciju treba maksimalno prilagoditi potrebama programa. Jedan od najjačih aduta Radija RS je kontakt program pa je logično u taj segment usmjeriti adekvatan novinarski kadar i po kvantitetu i kvalitetu. Analizom društvene uloge dolazi se do zaključka da su redakcije složenih programa nedovoljno i neprecizno profilisane u smislu šta se producira, sa kojim ciljem i efektom. Ove redakcije trebalo bi da imaju trostruku ulogu, da obrađuju teme iz svog žanra, da rasterete dnevni i informativni program sadržajima koji tamo ne moraju biti emitovani i

da servisiraju informativni program iz oblasti koje pokrivaju. Voditelji i urednici moraju na bezbroj stvaralačkih načina da animiraju javnost za prijem informacija, ne zaboravljajući da je radijski izraz najkraći od svih vrsta izraza. Zato novinari i urednici moraju sastavljati zanimljive kondenzovane informacije. Mogućnosti ovog segmenta programa su: dinamika, aktuelnost, bliskost sa slušaocima, učestvovanje slušalaca, elastičnost, bliskost sa problematikom, mogućnosti kreativnosti... Redakcija informativnog programa u kvantitetu ima relativno dovoljan broj ljudi, ali nema vođstvo i organizaciju.

Pozicija i društvena uloga Radija RS kao javnog servisa diktira odgovoran i ozbiljan pristup kada je riječ o uvođenju novih programskih sadržaja, a to je i zakonska obaveza. Potrebno je uvesti nekoliko novih programskih sadržaja koji nedostaju, a to su: omladinski program, dječiji program, noćni program, program za dijasporu, nagradne igre, tematski kontakt-program. Generalno gledano, trebalo bi profilisati program u sadržajima, kadrovima, strukturi, načinu vođenja, organizaciji, funkcionisanju, ukupnu produkciju definisati sa što jasnijim elementima, mnoge bitne produkcijske procese objektivizirati, uticaj subjektivnosti i voluntarizma svesti na najmanju mjeru. U predstojećem periodu, Radio RS, da bi odgovorio standardima Javnog servisa, mora uspostaviti sljedeće:

Informativni program i dalje da nastoji da bude ključna aktivnost emitera,

Poštovanje primjene uređivačkih principa Javnog RTV sistema,

Poštovanje odgovarajućih uslova iz dozvole Regulatorne agencije za komunikacije

Program bi trebalo više bazirati na emisijama uživo sa voditeljima u studiju i sa kombinacijom govora i muzike, podsticanje kontakta sa javnosti,

Nastojati obezbijediti direktne prenose sportskih, kulturnih i zabavnih sadržaja iz različitih regija Republike Srpske,

Tematske i posebne programe forsirati u večernjim terminima i vikendom,

Insistirati da pored informativnog osnovni žanrovi budu dokumentarni, sportski, politički, debate, kulturno-umjetnički, dramski, obrazovni, vjerski program, dječiji i program za mlade...,

Omogućiti satelitsko emitovanje programa i oformiti posebnu redakciju satelitskog programa,

nastaviti sa učvršćivanjem pozicije kredibiliteta
RT RS,¹⁴

Nastojati održati trend povećanja gledanosti/sluš
šanosti u RS-BiH, ali ne ugroziti princip javnog
servisa (da se ne bi komercijalizovao program
RT RS zbog trke za gledanošću i slušanošću sa
komercijalnim medijima),

Obezbijediti učešće u naručivanju i emitovanju
10 % nezavisne produkcije što je i zakonska obave
za i karakteristika javnog servisa,

U kadrovskom pogledu RT RS zahtijeva radikalno
podmlađivanje i profesionalizaciju novinarskog i
uredničkog kadra i visokoobrazovani kadar,

Bolju i efikasniju prezentaciju na sopstvenom ka
nalu i u drugim medijima, kako bi prezentovali ure
đivačke i kreativne domete emitovanja programa,

Neophodan završetak plana restrukturiranja javnog
RTV sistema BiH.

Na osnovu svega navedenog, može se zaključiti da Radio Repu
blike Srpske danas ima značajnu, ali nedovoljnu, ulogu na pod
ručju Republike Srpske u stvaranju civilnog društva i međusob
nog razumijevanja. Kao što je u jednom momentu imao negativ
nu ulogu, tako sada nastoji svim sredstvima da pokaže i emituje
relativno objektivne informacije. Program Radija RS nisu samo
vijesti. Program je i muzika i reportaža, intervjui, edukacija, re
klamne poruke... Ne treba zaboraviti da svaki od ovih segmenata
može biti predmet manipulacije javnosti. U Republici Srpskoj,
Radio RS je rasprostranjeno sredstvo komunikacije. Teško je
navesti više od 10 emitera koji uistinu imaju informativni kon
cept i komunikacijski cilj. Uglavnom je to jeftina zabava od koje
se izdržavaju. Nažalost, i takav medij ima uticaj na auditorij i
veoma često stvara lošu sliku u našem društvu, a kulturološki
prezentuje šund na kojem se ionako nisko obrazovani audito
rij našeg društva odgaja, pa uz lošu radio produkciju dobijamo
i lošu produkciju slušalaca. „Za uporedbu, da bi nam vlastita
situacija postala jasnija, reći ćemo da npr. Njemačka ima 330
radio-emitera na 80 miliona stanovnika. BiH ima 189 emitera
na oko 4 miliona stanovnika. Brojke su sam komentar!“¹⁵ Radio
RS ima velike komunikativne mogućnosti, ima i dosta vremena

---

14 Prema podacima Agencije Mareco, 57 % građana se izjasnilo da najviše
vjeruju RT RS.

15 Kečo – Isaković E., *Izazovi mas-medija*, TKD Šahinpašić, Sarajevo 2006, str.
55.

za emitovanje programa, ali, nažalost, koncept onih koji finansiraju mnogobrojne radio-stanice nije upotreba medija po iole teorijskim standardima i pravilima, nego stvaranje profita na što jednostavniji i lakši način. Ovakva medijska logika koja sada jeste jeftina, u budućnosti mogla bi skupo stajati društvo. Modeli ponašanja koji nam se nude putem medija, u kojima dominira jezik ulice kojem treba i da se divimo, postaće dio našeg kulturnog miljea koji će u budućnosti teško biti otkloniti. Ne smije se zanemariti ni činjenica da okolnosti u kojima mediji javnog servisa funkcionišu posljednjih godina nisu za njih onako povoljne kao što je to bilo decenijama ranije. Monopol je ukinut a prodor komercijalnih radija i na području gdje su javni servisi bili neprikosnoveni, nezaustavljiv je. Publika je dobila mnogo programske ponude, od koje svako može da izabere ono što ga zanima, što mu se dopada ili što ga relaksira. Radio Republike Srpske, kao dio javnog servisa, ima svoje lokalne i regionalne programske sadržaje, ali mora imati i servise koji prelaze granice nacionalnih država. Jasno je da se danas mora imati na umu ne samo lokalna, regionalna i nacionalna javnost nego i evropska i svjetska. Neophodno je da se programski sadržaji baziraju na principu „Ritove politike” a to je informisati, obrazovati i zabaviti javnost.

U zemlji u kojoj nema ni zajedničkog ministarstva kulture, u kojoj je medijska regulativa prepuštena ljudima koji nisu najčešće proveli niti dana radeći u medijima, a danas su ti koji regulišu medijski prostor Republike Srpske i BiH, nije čudo što svi koji plate mogu dobiti frekvenciju, svi koji plate kazne mogu emitovati programe i dalje kakve hoće, ako su spremni plaćati kazne. To, svakako, ne bi trebalo da bude praksa ili budućnost, ali, nažalost, to je realna tužna slika kakvu imamo, a koju niti ne nastojimo, kao društvo, promijeniti. Sa stanovništa budućnosti Radija RS kao javnog servisa i kao modela radio-difuzne organizacije, prilagođavanje i promjene su nužni. Oni traju od trenutka kada je zaoštrena konkurencija između javnih i komercijalnih servisa. Ma kako da se u tehničkom smislu u budućnosti razvija radio i bez obzira na to kako će se programi primati i selektovati, suštinsko pitanje ostaje: ko, na koji način, pod čijim uticajem i po kakvim profesionalnim i društvenim standardima proizvodi program. Radio RS je, uz sve teškoće, do sada opstao i pokazao svoju vitalnost koja ne proizilazi samo iz podrške društva i obezbijeđenih javnih prihoda (RTV taksa i marketing). Njegov koncept, iako stereotipan, jeste ono što ga održava u životu. To je njegova misija, činjenica da on ima zadatak drugačiji od ostalih i da u najvećoj mjeri taj zadatak izvršava, da obezbjeđuje najšire mogućnosti komuniciranja.

Radio Republike Srpske je optimalan oblik ostvarivanja komunikacionih potreba njenih građana. To je specifičan oblik medijske organizacije, zaista poseban, vrlo kompleksan, slojevit, širokoobuhvatan, programski pluralističan i tehnološki, u značajnom broju slučajeva, razvijen medijski sistem, koji je u službi građana. Sadašnje okolnosti u međunarodnim razmjerama daju naznake da se medijska sfera može razvijati u raznim pravcima. Van svake sumnje je da će tehnologija znatno uticati na način komuniciranja. Moguće je da svi mediji promijene oblik do te mjere da u dogleđno vrijeme nećemo moći da ih poredimo ni sa čim danas poznatima. Takođe, moguće je da mediji javnog servisa prestanu da postoje. U Republici Srpskoj tek odskora postoji edukacija o medijima i njihovom značaju. RT RS bi trebala da prenosi informacije, ali bi trebala da prenosi i znanje i edukaciju. Činjenica je da se kod nas još uvijek ne proučava etika u medijima kao dio poslovne etike kako bi se znalo šta je etičko novinarstvo, a šta nije. Kada sve to nije razvijeno i kada ne postoji, logičan slijed je da nema ni istraživanja. Nema sumnje da će radio kao medij postojati i u budućim vremenima. Program javnog servisa danas je dostupan svima, ali društvo ne posvećuje dovoljno pažnje programskim sadržajima kao savezniku u različitim aktivnostima. Savremeno novinarstvo, trendovi, dileme i izazovi Javnog servisa nisu dovoljno jasni društvu. Nije u potpunosti jasno da li je profit jedini razlog zbog kojeg elektronski mediji proizvode „lake“, a zanemaruju obrazovne i zabavne programske sadržaje. Društveno-politička situacija (uticaj), neriješeno pitanje imovine i načina prikupljanja RTV takse ali i programski sadržaji su četiri najvažnija pitanja koja Radio RS mora riješiti i prevazići kako bi postao Javni servis građana, jer pod znakom pitanja biće i dalje njegova društvena uloga kao Javnog servisa. Broj elektronskih medija, prvenstveno komercijalno profitnih se povećava, sa tendencijom da postanu dominantan alternativni model ponašanja. Disparitet u broju komercijalno profitnih u odnosu na kvalitetne javne servise, trajaće još dugo. Javni servis Republike Srpske u nastojanju da se transformiše kao dio Javnog sistema BiH nastao je u složenim okolnostima i prošao kroz nekoliko faza. Složenost nastanka i razvoja i danas u velikoj mjeri utiču na sadašnju medijsku ulogu koju Radio ima u Republici Srpskoj. Nažalost svjedoci smo činjenice da transformacija Radija RS u Javni servis RS još nije završena. Opstanak i dalji razvoj Radija RS u velikoj mjeri zavisice uglavnom od društveno-političke situacije, koja se i sada odražava. Javni servis RS nije na nivou elektronskih medija sa prostora zemalja bivše SFRJ, a posebno ne na nivou javnih servisa zapadne Evrope. Programski sadržaji Javnog servisa Republike Srpske trebalo bi da podstiču demokratske, društvene procese, da osiguravaju odgovarajuću zastupljenost

nepriustrasnih vijesti i programa o aktuelnim dešavanjima, u udarno i u drugo vrijeme, informativnog, obrazovnog, zabavnog programa, kao i da programi najvišeg kvaliteta budu dostupni javnosti Republike Srpske.

LITERATURA:

- Bal F., *Moć medija*, Beograd 1997.
Brigs A., Berk P., *Društvena istorija medija*, Beograd 2006.
Burdije P., *Narcisovo ogledalo*, Beograd 2000.
Čupić Č., *Politika i zlo*, Beograd 2001.
Kečo – Isaković E., *Izazovi mas-medija*, Sarajevo 2006.
Kelner D., *Medijska kultura*, Beograd 2004.

Radmila Čokorilo

Banjaluka University, Faculty of Political Sciences, Republic Srpska

RADIO OF REPUBLIC SRPSKA, ITS SOCIAL ROLE –
TRENDS, DILEMMAS, CHALLENGES

Abstract

The public service broadcasting programme should match the widest needs of society, and its listeners. The programme structure should meet the requirements of most social groups and individuals, the programme content. A significant social role of the public service is unquestionable, but different programme segments are not usually sufficiently represented in the scheme offered. In creating the programme scheme diverse contents should be balanced. In today's world radio has a strong social impact. Information transmitted through speech is very important. The influence of content transmitted through speech is often stronger than the influence of content transmitted in writing. On the future of public services, the impact has technology and society-quot; or listeners, which the receiver looking for the programming content. Key benefits of electronic media in relation to print, are often related to the news programmes that are faster, more accessible at all times, and everywhere. In this sense, radio has no equal, especially when, except for the fact, supply and make sense of presence or participation in the event (live broadcast). The programs should increasingly incorporate documentary, informative, educational, dramatic-art, music and entertainment elements. So, the public service broadcasting should be a service that meets the communication needs of all citizens and which is also under their control.

Key words: *radio, media, audience, social roles, programme content*